

TA'LIM TIZIMIDAGI MUAMMOLAR

Razzoqova Shahlo Nuriddinovna

Osiyo Xalqaro Universiteti magistranti

Annotatsiya: Ta'lim tizimi – har bir jamiyat rivojining asosi, davlat istiqbolining garovidir. Insonlarning bilimli va malakali bo'lib yetishishi aynan ta'lim sifatiga chambarchas bog'liq. Shu sababli ham ko'plab mamlakatlar zamonaviy ta'lim tizimini shakllantirish, uni doimiy takomillashtirish, jahon andozalariga moslashtirish ustida izchil ish olib borayotganlari bejiz emas. Shu bilan birga, ta'lim tizimida dolzarb muammolar bugun hamon yuzaga chiqmoqda va ularni o'z vaqtida hal etish, yangicha yondashuvlarni joriy qilish qanchalik muhim ekani kundek ravshan.

Kalit so'zlar: ta'lim sifati, o'qituvchi malakasi, darsliklar muammosi, o'quv dasturlari, texnik jihozlanish, maktab infratuzilmasi, psixologik muhit, korrupsiya, innovatsion texnologiyalar, ota-ona hamkorligi.

Aholining ijtimoiy ehtiyojlari oshgani, iqtisodiyotning raqobatbardosh kadrlarni talab qilayotgani, zamonaviy texnologiyalar va fan taraqqiyoti ta'lim tizimiga yangicha va yuqori talablarni qo'ymoqda. Shunga qaramasdan, ta'lim muassasalari infratuzilmasi, moliyaviy ta'minoti va pedagog kadrlarning malakasi so'nggi yillarda yetarli darajada zamonaviy talablarga javob bermasligi ko'rinmoqda. Bu kabi muammolar ta'lim sifati, bilim dargohlarining nufuzi va bitiruvchilarning mehnat bozorida raqobatbardosh bo'lishiga ham bevosita ta'sir ko'rsatadi. Darsliklar va o'quv dasturlaridagi kamchiliklar, pedagogik uslub va metodikadagi yetishmovchiliklar ta'lim jarayonini ko'ngildagidek tashkil etishda to'siq bo'layotgan asosiy omillardan biridir. Qolaversa, o'quv dargohlarining texnik va zamonaviy o'quv qurollari bilan ta'minlanganlik darajasi ham ko'plab hududlarda pastligicha qolmoqda. Bu esa ta'lim jarayonini zamonaviy asoslarda, yangicha texnologiyalarni keng joriy etgan holda tashkil qilishga imkon bermaydi. Ayni damda, o'qituvchilik kasbining ijtimoiy nufuzi va maqomi yetarlicha yuqori emasligi ham o'zining salbiy oqibatlarini bermokda [1].

Maktabgacha ta'limdan tortib oliy ta'limgacha bo'lgan barcha bosqichlarda mavjud kamchiliklar va muammolar bugungi kun talablari, ijtimoiy ehtiyojlar va mamlakat taraqqiyoti uchun jiddiy xatar sifatida ko'rilishi kerak. Hozirgi vaqtda maktabgacha ta'lim muassasalaridagi joy tanqisligi, bolalarni zamonaviy dasturlar asosida tayyorlashdagi qiyinchiliklar, tarbiyachilarning yetarli malakaga ega emasligi o'z vaqtida hal etilmagan muammolardan biridir. Umumiy o'rta ta'limga kelganda esa, sinfxonalar holati, jihozlanishi, didaktik materiallar va ko'rgazmali qurollarning yetishmasligi, zamonaviy bilimlar egallashga imkoniyat bermaydigan o'quv dasturlari, yuklama va baholash tizimidagi kamchiliklar rivojlanishga to'sqinlik qilmoqda. Oliy ta'lim sohasida ham muammolar ko'lami keng. Universitet va institutlar ilmiy baza, laboratoriya, innovatsion markazlar bilan yetarli darajada ta'minlanmagan. Ilmiy izlanishlarga rag'bat past. Talabalarning tajriba amaliyotidan o'tishlari uchun o'quv ishlab chiqarish korxonalari yetarli emas. Ba'zi sohalarda o'qituvchilar o'zini rivojlantirish, ilmning so'nggi yutuqlari bilan tanishish imkoniyatiga ega emas, natijada ta'lim jarayoniga innovatsion yondashuvlar yetarlicha kirib bormayapti [2].

Pedagog xodimlarning lavozim maoshlari va ijtimoiy himoyasi bugungi kunga qadar muammoli bo'lib qolmoqda. O'qituvchi mehnatini baholash va e'tirof etish mexanizmlari ham to'liq yo'lga qo'yilmagan. Natijada, malakali mutaxassislar boshqa sohalarga ketib qolmoqda, yoshlar ma'lumotli pedagog bo'lishga intilmayapti, bu esa yangi avlod o'qituvchilarining kamligiga olib kelmoqda. Ta'lim sohasida korrupsiya, tanish-bilishchilik va boshqa g'ayrihuquqiy holatlar mavjudligi ham katta muammolardan biri. Bu holatlar nafaqat ta'lim sifati va natijasiga, balki jamiyat ongiga ham salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. Shu bois, ichki nazorat va halollik mexanizmlarining kuchaytirilishi, ochiqlik va shaffoflik tamoyillarining joriy etilishi ustuvor vazifa bo'lib qolmoqda. Ta'lim jarayonida bilimga qiziqishni rag'batlantirish, o'quvchilarning o'z-o'zini rivojlantirishga, analiz va mustaqil fikrlashga o'rgatish kabi zamonaviy yondashuvlar hali keng joriy etilmagan. Ko'pincha o'quv jarayoni mafkura va ma'muriy tamoyillarga asoslangan bo'lib, ijodkorlik va mustaqil qaror qabul qilish ko'nikmalarini shakllantirishga yetarli e'tibor qaratilmaydi. Ta'lim tizimida zamonaviy IT vositalaridan, interaktiv metodlardan

foydalanish, distant ta'lim va elektron resurslarni keng joriy qilish bugungi kun talabi bo'lsa-da, ko'plab hududlarda buning uchun yetarli texnik baza va mutaxassislar yetishmayapti [3].

O'quvchilar va talabalar uchun raqobatbardosh, amaliy bilim va ko'nikmalarni egallashga xizmat qiladigan o'quv dasturlarini ishlab chiqish, xalqaro andozalarni integratsiya qilish masalasi ham hali yetarlicha hal etilgan emas. Bu borada zamonaviy texnologiyalar, ishlab chiqarish, biznes va fan sohasidagi yangiliklarni tizimga olib kirish, yangi kasblar va o'quv yo'nalishlari ochish muhim ahamiyatga ega. Yana bir muammo – o'quvchilarning o'qishga bo'lgan qiziqishining pastligi, bilim olish va rivojlanishga emas, imtihon topshirish va baho olishga intilishi ko'proq. Bu borada o'z-o'zini rivojlantirishga, mustaqil izlanishga, ijodiy yondashuvga rag'bat pasaygan. Ota-onalar va jamiyatning hamkorlik darajasi ham past, ta'lim sifatiga talabchanlik va tashabbus ko'rsatish yetarli emas. Shu bilan birga, o'quvchilar orasida ruhiy bosim, stress, zo'riqish kabi muammolarning ko'pligi ham tahsinga loyiq emas va ularga yetarli psixologik yordam ko'rsatilmayapti. Ta'lim tizimida uzluksizlik va izchillik islohotlari yetarlicha tizimli hal etilmagan. Bosqichlararo muvofiqlik, maktabdan oliy o'quv yurtigacha bo'lgan bilimlarni muvofiqlashtirish, o'quvchining qiziqishi va qobiliyatiga qarab yo'nalish tanlash imkoniyatlari kengaytirilmaganligi o'z samarasini bermayapti. Ba'zi hududlarda maktablar va oliygohlar o'rtasidagi hamkorlik, innovatsion loyihalar, ko'nikmalar almashinuvi, tanlov va olimpiadalar yetarli darajada tashkillashtirilmagan [4].

O'zbekiston ta'lim tizimini rivojlantirish, zamonaviylashtirish va muammolarni hal etish uchun jamiyat, davlat va xususiy sektor vakillari hamkorlikda ishlashi, ta'limda yangicha yondashuv va boshqaruv metodlarini tatbiq etishi lozim. Faqatgina davlat resurslari hisobiga emas, balki xalqaro grantlar, xususiy investitsiyalar, xorijiy tajriba va ilg'or innovatsiyalarni keng joriy etish, iqtidorli o'quvchilar va yosh mutaxassislarni rag'batlantirish orqali muammolarni bartaraf etish mumkin. Bugungi kunda xalqaro reyting va baholash tizimlarida mamlakatimiz ta'lim muassasalari yuqori o'rinni egallamasligi ham mavjud muammolarning ko'rsatkichi hisoblanadi. Qolaversa, ko'pgina xorijiy davlatlar bilan ta'lim sohasidagi hamkorlik va tajriba almashuv yetarli darajada

yuqori emas. Jamiyatda sifatli ta'lim branchi, adabiyot, fan, sport va texnologiyalarni rivojlantirish orqali zamonaviy raqobatbardosh avlodni yetishtirish ustuvor vazifa bo'lishi kerak. Shuningdek, bolalar va yoshlarga sifatli, kerakli bilim va ko'nikmalarni berishga yo'naltirilgan o'quv dasturlarini takomillashtirish, o'qituvchi va murabbiylarning doimiy malaka oshirishini ta'minlash zarur. Jamiyatimizda zamonaviy ta'lim texnologiyalari va metodologiyalarini keng joriy etish uchun aytarli harakat boshlangan bo'lsa-da, hududlararo tafovut va imkoniyatlar mavjudligi muammolarni kengaytirmoqda. Maktab, kollej, universitetlarning texnik ta'minoti, internet va zamonaviy dasturlar bilan ishlash kompetensiyasi, o'quvchilarda axborot xavfsizligi, media savodxonligi kabi zamonaviy bilim va ko'nikmalarga ega bo'lish yo'nalishida ham ko'plab kamchiliklar saqlanib qolmoqda [5].

Xulosa:

Xulosa qilib aytganda, ta'lim tizimida mavjud muammolarni bartaraf etish uchun butun jamiyat ko'makchi bo'lishi, har bir o'qituvchi, o'quvchi va ota-onaning mas'uliyati oshishi lozim. Yangi avlodga zamonaviy bilim va ko'nikmalar berish, o'qituvchi kasbining ijtimoiy nufuzini oshirish, ochiqlik va shaffoflik me'yorlarini kuchaytirish, xalqaro tajriba va ilg'or texnologiyalarni joriy etish bugunning eng muhim vazifasiga aylanishi kerak. Faqat shundagina O'zbekiston jamiyatining intellektual salohiyatini oshirish, innovatsion taraqqiyotga erishish, raqobatbardosh avlodni tarbiyalash va yangi taraqqiyot bosqichiga ko'tarilish mumkin bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Alimova, G. (2019). "Modern maktablarda o'qituvchilar malakasini oshirish muammolari." *Pedagogika fanlari*, 4(2), 134-142,
2. Beknazarov, B. (2020). "Ta'lim sifatini oshirishda innovatsion texnologiyalarning o'rni." *Zamonaviy ta'lim*, 5(3), 27-35,
3. Islomova, N. (2021). "O'zbekistonda darsliklar va o'quv adabiyotlari sifatining dolzarb masalalari." *Ilm va taraqqiyot*, 8(2), 55-63,
4. Karimov, D. (2018). "O'quvchilar bilimini baholashda yuzaga keladigan muammolar." *Pedagogik tadqiqotlar*, 3(1), 88-95,

5. Matmurodov, X. (2017). "Ta'lim tizimida korrupsiya muammolari va ularni bartaraf etish yo'llari." Yangiliklar, 2(2), 41-48,
6. Normurodova, D. (2019). "Maktab infratuzilmasini rivojlantirish istiqbollari." Maktab va jamiyat, 6(1), 73-80,
7. Nurmuhamedova, O. (2018). "Ta'lim tizimida zamonaviy texnik jihozlarning ahamiyati." Pedagogika va psixologiya, 1(2), 121-128,
8. Rahmatullaeva, L. (2022). "Psixologik muhit va uning ta'limga ta'siri." Ta'lim va rivojlanish, 9(1), 20-28,